

Інформаційні потреби наукових працівників вишу на електронні ресурси, що надає НБ НУК, та аналіз активності їх використання.

Бєлодєд О.В.,

завідуюча відділом бібліотечного маркетингу,

інноваційної та методичної роботи

Наукової бібліотеки НУК

Одним із пріоритетних напрямів роботи бібліотеки є інформаційно-документальне забезпечення науково-дослідної діяльності університету. Це зумовлює виконання таких завдань, як :

- надання оперативного доступу до інформації;
- створення необхідних інформаційно-бібліотечних умов для розвитку наукового потенціалу університету;
- забезпечення інформаційного супроводу процесу формування висококваліфікованих наукових фахівців;
- навчання навичкам інформаційного пошуку студентів і аспірантів, які беруть участь у наукових дослідженнях на всіх етапах навчання; інформаційна підтримка розвитку наукових шкіл, що базуються на кафедрах університету.

Удосконалення інформаційного забезпечення користувачів неможливе без прикладних наукових досліджень характеру і динаміки їх інформаційних запитів, тому предметом моніторингу стало вивчення інформаційних потреб наукових працівників НУК на електронні ресурси, що надає Наукова бібліотека, та аналіз активності їх використання. Для прогнозування майбутніх орієнтирів в організації цієї роботи у травні-жовтні 2014 року НБ НУК було проведено анкетування 89 користувачів, які займаються науковою діяльністю. До складу респондентів увійшли:

- Кандидати наук -15 – 17%
- Викладачі- 22 – 25%
- Аспіранти -26 – 29%
- Магістранти – 6 – 7%
- Бакалаври – 15 – 17%
- Студенти – 5 – 5%

До анкети було включено 17 запитань, які стосувались використання різноманітних джерел інформації: довідково-пошукової системи, повнотекстових реферативних та наукометричних БД, тестових та вільних доступів до світових електронних ресурсів та ін.

Питання першого блоку були найбільш простішими для характеристики електронного середовища і мали відношення до електронного каталогу бібліотеки. На перше запитання "Чи використовують респонденти у своїй науковій діяльності електронний каталог Наукової бібліотеки НУК?" ми отримали наступні відповіді:

- Так, використовують – позначила переважна більшість – 73 % опитаних
- Ні, не використовують – 27% опитаних

"Чи задоволені Ви наповненням та зручністю використання ЕК НБ НУК?"

- Задоволені – 69% респондентів

- Ні, не задоволені – 12% опитаних
- 19% учасників моніторингу надали власні відповіді на це запитання, а саме: "відсутня література з певних галузей знань", "не вистачає програмного забезпечення на комп'ютерах для користування інформацією з ЕК", "не завжди задоволені".

Чи користуються респонденти у своїй дослідницькій діяльності повнотекстовими та реферативними БД видавництва періодики EBSCO? Адже EBSCO є відомою передплатною агенцією, що надає якісний науковий контент: бази даних, електронні часописи та книги. Ця компанія є одним з найпопулярніших світових провайдерів високоякісної наукової інформації.

- Так, використовують, позначили 44% респондентів
- Ні, не використовують – 56% опитаних.

Таке відсоткове співвідношення пояснюється тим, що мультидисциплінарна реферативна БД EBSCO містить БД переважно соціально-економічного, природничого, гуманітарного блоку дисциплін, технічної інформації обмаль. Оскільки у нас технічний ВУЗ, тематика наукових досліджень (підготовка дипломних робіт, кандидатських та докторських дисертацій) проводяться з технічних дисциплін, тому це досить непоганий показник користування цією БД.

Далі, ми пропонували респондентам, що надали позитивну відповідь на попереднє запитання визначити, які саме БД видавництва періодики EBSCO викликають у них найбільшу зацікавленість?

Отже, рейтинг популярності серед наукових працівників БД видавництва періодики EBSCO

Рейтинг популярності БД EBSCO	Місце
Academic Search Premier	1
Library, Information Science & Technology Abstracts	2
Business Source Premier	3
MasterFILE Premier Teacher Reference Center	4
Newspaper Source	5
GreenFILE	6
Regional Business News	7
European Views of the Americas : 1493 to 1750 ERIC	8

Таким чином, серед представлених БД визначилися свої лідери. На першому місці – мультидисциплінарна база Academic Search Premier, яка містить 8 500 назв повнотекстових журналів із різних галузей знань із глибиною архіву від 20 до 100 років.

На другому місці – Library, Information Science & Technology Abstracts, вона охоплює близько 560 ключових журналів, 50 пріоритетних журналів, додатків до книг, наукових доповідей і матеріалів конференцій з питань бібліотечної справи, класифікації, каталогізації, бібліометрії, пошуку інформації в мережі, управління

інформацією, що свідчить про зацікавлення користувачів бібліотечно-інформаційною справою.

Серед лідерів також БД Business Source Premier – найпопулярніша база даних з досліджень в галузі бізнесу, вона містить повні тексти більш ніж 2 300 журналів і повні тексти статей з більш ніж 1 100 рецензованих видань. Business Source Premier перевершує інші бази даних по повноті представлених текстів з бізнесу, маркетингу, менеджменту, інформаційних систем для менеджменту (MIS), управління виробництвом і експлуатацією (POM), бухгалтерії, фінансів та економіки.

В цілому, отримані результати свідчать про те, що респонденти інформовані про закордонні ресурси, а також про те, що, інформаційні можливості, які надає бібліотека більшою мірою використовуються.

Наступне питання було поставлене з метою з'ясувати, чи користуються респонденти у своїй науковій діяльності наукометричною реферативною БД Scopus видавництва Elsevier?

Адже, База даних SCOPUS у багатьох країнах є одним з головних джерел отримання наукометричних даних для проведення оціночних досліджень на державному чи корпоративному рівні. SCOPUS індексує понад 18 000 найменувань науково-технічних і медичних журналів близько 5 000 міжнародних видавництв. Авторам, які бажають, щоб їх наукові роботи цитувалися в міжнародних БД, рекомендується публікувати їх у періодичних виданнях, індексованих БД SCOPUS.

Отже,

- Так, користуються – 35% науковців
- Ні, не використовують – 65% респондентів

У наступному питанні ми хотіли дізнатися у опитаних, які користуються зазначеною БД, чи потрібно їм додаткове консультування з питань повноцінного і ефективного використання можливостей інформаційного порталу Scopus? З'ясувалося, що їм необхідне перш за все консультування з питань:

1. Відстеження появи нових статей за задалегідь сформульованими запитам.
2. Роботи з індексом цитування.
3. Роботи з аналізатором журналів (імпаکت-фактор та ін.).
4. Роботи з профілями співробітників і профілями організацій.

Далі, ми прагнули виявити, який відсоток наших респондентів користується повнотекстовими підручниками видавництва "Центр навчальної літератури"?

- Переважна більшість – 56% наукових працівників – користуються повнотекстовими навчальними виданнями
- 44% респондентів – їх не використовують.

За допомогою наступного запитання ми виявили думку наукових працівників відносно того, підручниками якої тематики слід доповнити вже існуючі БД? Це:

1. Природничі та технічні науки
2. Гуманітарні науки
3. Правова література
4. Економіка. Менеджмент. Фінанси.
5. Аудит. Бухгалтерський та кадровий облік. Маркетинг.

Крім того, фонд електронних видань користувачі пропонують доповнити підручниками за темами: "нетрадиційні джерела енергії", "теорія автоматичного

керування", "електротехніка", "електропостачання", "комп'ютерні системи", "машинобудування" та ін. Таким чином, отримані дані будуть використані при формуванні фонду електронних підручників бібліотеки.

Протягом 10 років асоціація "Інформаціо-Консорціум" а також, НБ НУК як учасниці проекту ElibUkr, надаються серії тестових (тріал) доступів для ознайомлення з новими можливостями відомих інформаційних електронних ресурсів. У наступному запитанні ми хотіли з'ясувати, чи використовують наші респонденти тестові (тріал) доступи, що надає НБ НУК для ознайомлення з можливостями інформаційних провайдерів електронних ресурсів?

- Так, використовують – 52% респондентів
- Не використовують – 48% опитаних

5 років поспіль НБ НУК активно підтримує рух Відкритого Доступу Знань, в рамках якого, бібліотеці надається доступ до наукових електронних ресурсів. Проводиться велика просвітницька та рекламна діяльність:

- відстежуються в мережі Інтернет нові ресурси відкритого доступу;
- інформується наукова та студентська спільнота НУК про ресурси відкритого доступу на сайті університету, а також на оновленому сайті бібліотеки створено новий розділ "Тестовий доступ";
- проводяться індивідуальні бесіди про ресурси Відкритого доступу.

Тому, за допомогою наступного запитання ми хотіли визначити відсоток респондентів, які використовують у своїй дослідницькій діяльності вільний доступ (Open Access) до наукових електронних ресурсів, що рекомендує НБ НУК, у тому числі під час Міжнародного Тижня Відкритого Доступу?

Відповіді розподілилися майже навпіл:

- Використовують – 49% наукових працівників
- Не використовують – 51% опитаних

Декілька респондентів у своїх анкетах відмітили: "Будь ласка, інформуйте про них, будемо використовувати", тобто просвітницька та рекламна діяльність потребує подальшого активного поширення.

Далі, нас цікавило знання нашими респондентами іноземних мов у зв'язку з наступним запитанням анкети: "Чи користуєтесь Ви електронними науковими ресурсами на іноземних мовах (крім російської)?"

Результати дослідження показали: більшість – 80% респондентів – володіють іноземними мовами, що дозволяє їм користуватися електронними науковими ресурсами на іноземних мовах. 20% – не користуються.

Респондентам було запропоновано вказати, на яких саме мовах їм зручніше вести пошук. Виявилось, що 80% респондентам зручніше вести пошук на англійській мові, 9% – на німецькій мові, 2% – на французькій мові, 9% – іншими мовами, а саме: польською, китайською.

Для оцінки якості і повноти фонду електронних ресурсів бібліотеки було задано питання: "Чи задовольняє Ваші інформаційні потреби якість і повнота фонду електронних ресурсів бібліотеки?" Переважна більшість користувачів – 78% – задоволені повнотою інформації, що надається. 22% – не задоволені.

Мета наступного запитання – виявити ефективність джерел, з яких користувачі дізнаються про можливості доступу до наукових електронних (онлайн) ресурсів, що надає Наукова бібліотека НУК. Отже, найбільш ефективними джерелами виявились:

1. Сайт університету

2. Спілкування зі співробітниками бібліотеки
3. Від колег
4. Сайт бібліотеки
5. Дошка оголошень
6. E-mail розсилка

Сьогодні існують різні можливості інформаційної підтримки наукових досліджень та різноманітні багатофункціональні інформаційні продукти, про які користувачам слід знати. Тому, нам важливо було дізнатись про те, чи зацікавлені наукові працівники в організації Науковою бібліотекою НУК навчальних та просвітницьких заходів, присвячених використанню конкретних електронних ресурсів?

- Гостру необхідність в цих заходах відчують 84% респондентів.
- Незацікавлені – 16% опитаних

У зв'язку з цим, мета наступного питання – виявити, які форми навчання навичкам роботи з електронними ресурсами найбільш прийнятні для наукових працівників. Найбільшу перевагу респонденти віддають:

1. Індивідуальному консультуванню
2. Електронним пам'яткам з використання ресурсу
3. Семінарам-тренінгам
4. Друкованим пам'яткам з використання ресурсу
5. Вебінарам

І, на завершенні дослідження, нам важливо було проаналізувати пропозиції користувачів, які займаються науковою діяльністю щодо удосконалення їх інформаційного обслуговування. Найбільша кількість пропозицій стосувалась:

- якості і повноти фонду електронних ресурсів бібліотеки, а саме: збільшення кількості повнотекстових реферативних БД з технічних наук на англійській, українській та російській мовах, зростання кількості електронних книг та їх розміщення на сайті бібліотеки;
- удосконалення зручності пошуку літератури та замовлення літератури онлайн, поліпшення інформаційного обслуговування в електронному середовищі, використання електронних засобів в оповіщенні про тестові доступи;
- удосконалення реклами – ефективнішого використання джерел розповсюдження електронних та друкованих оголошень про можливості отримання вільного доступу до БД та ін.

Отримані пропозиції будуть враховані для удосконалення бібліотечно-інформаційного сервісу, сприятимуть якісному інформаційному забезпеченню наукової діяльності університету.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок: сьогодні якість бібліотечного обслуговування в електронному середовищі і його ефективність визначає розвинена служба інформаційно-бібліотечного сервісу.

Результати анкетування підтверджують, що структура та елементи ЕК в основному задовольняють потреби користувачів, користувачі активно звертаються до повнотекстових електронних ресурсів, зацікавлені в розширенні репертуару електронних ресурсів з технічних, природничих та гуманітарних наук, літературі з питань права та економіки. Нашим користувачам потрібна система навчання навичкам роботи з електронними ресурсами, інтегрована в процес підготовки

аспірантів. Бібліотека зацікавлена в розширенні сфери своїх послуг за допомогою створення повнотекстових ресурсів власної генерації.

І останнє – послуги бібліотек в електронному середовищі активно розвиваються, але конкурувати з "монстрами інформаційного бізнесу" університетські бібліотеки не можуть. З одного боку, варто побоюватися передачі інформаційного обслуговування науки та досліджень в університетах спеціалізованим фірмам і службам. Але з іншого боку, саме тому і необхідно розвиватися, щоб залишатися затребуваними у майбутньому.